

Pochopení Kristova impulsu v dějinách křesťanství

Rudolf Steiner

Téma, o němž zamýšlím v těchto dnech hovořit, se mi s ohledem na dnešní dobu a dnešní poměry jeví jako zvláště důležité. Chtěl bych hned na začátku zdůraznit, že není dáno nějakou senzacechtivostí nebo něčím podobným, jestliže obsahem tohoto tématu je právě Páté evangelium. Neboť snad budu moci ukázat, že v jistém smyslu vskutku můžeme mluvit o takovém Pátém evangeliu, a sice ve smyslu, který pro nás musí být v naší současnosti zvláště důležitý, a že pro to, co se tím myslí, se žádný jiný název nehodí lépe než „Páté evangelium“. Toto Páté evangelium zatím, jak ještě uslyšíte, neexistuje v zapsané podobě. V budoucnosti lidstva však jistě bude existovat i v podobě zcela určitého zápisu. V jistém smyslu bychom ovšem mohli říci, že toto Páté evangelium je tak staré jako čtyři ostatní evangelia.

Abych však o tomto Pátém evangeliu mohl mluvit, je nutné, abychom se v určitém úvodu dorozuměli o několika důležitých bodech, které jsou nezbytné k plnému pochopení toho, co tedy chceme nazývat Pátým evangeliem. Chci vycházet z toho, že zcela jistě už není daleko doba, kdy i v nejnižších školách, i v nejjednodušším vyučování bude věda, které se obvykle říká historie, znít zcela jinak, než jak zněla doposud. V historických úvahách budoucnosti bude zcela jistě - a další dny nám to mají dokázat - hrát pojem Krista, představa Krista úplně jinou, důležitější roli, než jakou dosud hrály. Víím, že touto větou vyslovuji něco nesmírně paradoxního. Vždyť si jen uvědomme, že se můžeme vrátit do nepřilíš vzdálených dob, kdy se nesčetná lidská srdce jak mezi nejprostším, tak mezi nejvzdělanějším obyvatelstvem západních evropských zemí obracela se svými city ke Kristu mnohem vroucněji, než jak je tomu dnes. V dřívějších dobách tomu tak bylo měrou mnohem, mnohem podstatnější. Kdo se porozhlédne po současných spisech, kdo se zamyslí nad tím, co současného člověka hlavně zajímá, k čemu upírá své srdce, ten bude mít dojem, že nadšení, citové uchvácení vůči představě Krista je na ústupu, že je zvláště na ústupu tam, kde se kladou nároky na jisté vzdělání vycházející z dané doby. Tady se asi bude jevit paradoxně, když tak jako na začátku řeknu, že naše doba směřuje k tomu, aby představa Krista hrála v nepřilíš vzdálené budoucnosti v úvahách o historii lidstva roli mnohem významnější, než tomu bylo doposud. Nepřipadá vám to jako naprostý protimluv?

Nyní bychom se ovšem k této myšlence přiblížili z poněkud jiné strany. I tady, v tomto městě jsem již několikrát směl hovořit o významu a obsahu představy Krista. A v knihách a v cyklech, které jsou tu vyloženy*, najdete nejrůznější výklady o tajemstvích Kristovy bytosti a představě Krista, vyvěrající z hlubin duchovní vědy. Každý, kdo přijme to, co bylo řečeno v přednáškách, v cyklech a v našich spisech vůbec, musí dospět k názoru, že k plnému pochopení Kristovy bytosti patří mohutná, velká výzbroj, že člověk musí vzít na pomoc ty nejhlubší pojmy, představy a myšlenky, chce-li se povznést k úplnému pochopení toho, čím je Kristus a čím je impuls, který jako Kristův impuls prošel staletími. Kdyby jiné věci nemluvily proti tomu, mohl by člověk dokonce dospět k představě, že musí nejprve znát celou theosofii nebo anthroposofii, aby se povznese ke správné představě o Kristu. Když to však pomineme a podíváme se na duchovní vývoj uplynulých staletí, pak se století za stoletím budeme setkávat s obšírnou a hlubokou vědou, jejímž posláním mělo být pochopení Krista a jeho zjevení. Po celá staletí lidé vynakládali své nejvyšší a nejvýznamnější myšlenky, aby pochopili Krista. I z toho by se zase mohlo zdát, že jen ty nejvýznamnější intelektuální činnosti člověka dostačují k tomu, aby porozuměl Kristu. Je tomu skutečně tak? Že tomu tak není, o tom nás může přesvědčit zcela jednoduchá úvaha.

* Rudolf Steiner má patrně na mysli vyložení knih určených k prodeji na nějakém stolku nebo pultu. (Pozn. překl.)

Položme nyní na misku duchovních vah všechno, co v podobě učenosti, vědy, ale i anthroposofického chápání pojmu Krista přispělo k pochopení Krista. Položme to všechno na jednu misku duchovních vah a na druhou misku položme v myšlenkách všechny ty hluboké city, všechnu tu vroucnost v duších lidí, kteří se po staletí upírali k tomu, co nazýváme Kristem, a zjistíme, že všechna věda, všechna učenost, dokonce i všechna anthroposofie, kterou můžeme přispět k vysvětlení Krista, půjde v misce vah překvapivě rychle nahoru, zatímco ony hluboké city a pocity, které lidé upírali ke Kristově bytosti, ke zjevení Krista, stlačí druhou misku vah hluboko, hluboko dolů. A neřekneme příliš, budeme-li tvrdit, že z Krista vycházelo nesmírné působení a že vědění o Kristu k tomuto působení přispělo tím nejmenším dílem. Křesťanství by na tom bylo vskutku velmi špatně, kdyby lidé potřebovali k následování Krista všechny ty učené úvahy středověku, scholastiky a církevních otců, nebo kdyby i potřebovali všechno, co dnes můžeme prostřednictvím anthroposofie přinést k pochopení myšlenky Krista. Tím bychom dosáhli vskutku velmi málo. Nemyslím, že ten, kdo by nezaujatě sledoval vývoj křesťanství století za stoletím, by proti těmto myšlenkám mohl vznést nějakou vážnou námitku. K této myšlence se však můžeme přiblížit ještě z jiné strany.

Pohlédněme zpět do dob, kdy ještě křesťanství neexistovalo. Stačí připomenout to, co je většinou zde přítomných duší dobře známé. Stačí připomenout, jak tragédie ve starém Řecku, zejména ve svých starších formách, když ztvárňovala zápasícího boha nebo člověka, v jehož duši zápasící bůh působí, zároveň na jevišti bezprostředně ukazovala božské působení. Stačí poukázat na to, jak Homér svou významnou básnickou skladbu zcela protkal působením duchovnosti, stačí poukázat na takové velké postavy, jako je Sokrates, Platon a Aristoteles. S těmito jmény před naše duše předstupuje duchovní život, který v určité oblasti dosahuje té nejvyšší úrovně. Pomineme-li všechny ostatní a podíváme-li se jen na postavu Aristotela, který působil staletí před založením křesťanství, pak před nás předstoupí něco, co svým způsobem dodneska nedoznalo žádného dalšího vystupňování ani pokračování. Myšlení a rozvoj lidské logiky Aristotelovým prostřednictvím je i dnes ještě něčím tak nesmírně dokonalým, že můžeme říci: v lidském myšlení bylo dosaženo toho nejvyššího, co doposud nebylo překonáno.

A nyní bychom na okamžik postulovali zvláštní hypotézu, která je nutná pro příští dny. Představme si, že by nebyla vůbec žádná evangelia, z nichž bychom se mohli něco dozvědět o postavě Krista. Zkusme předpokládat, že by vůbec neexistovaly první doklady, které dnes bereme do ruky jako Nový zákon; myslíme si, že by evangelia neexistovala. Pomineme to, co bylo řečeno o založení křesťanství, a podíváme se jen na vývoj křesťanství jako historické skutečnosti, podíváme se, co se událo mezi lidmi v průběhu křesťanských staletí; sledujme tedy bez evangelií, bez Skutků apoštolských, bez Pavlových listů atd. jenom to, co se skutečně dělo. Je to samozřejmě jenom hypotéza, ale pomůže nám k tomu, čeho chceme dosáhnout. Co se tedy dělo v dobách, které uplynuly před založením křesťanství a od něj?

Budeme-li věnovat pozornost nejprve jihu Evropy, budeme zde mít v určité době nejvyšší vzdělání lidského ducha, jak jsme si ho povolali před duši v podobě jeho představitele Aristotela, budeme zde mít vysoce vyvinutý duchovní život, který byl v následujících staletích ještě dále zvláštním způsobem rozvinut. A v době, kdy se křesťanství vydalo na cestu světem, byli na jihu Evropy četní lidé řeckého vzdělání, lidé, kteří si osvojili řecký duchovní život. Budeme-li sledovat vývoj křesťanství až k onomu pozoruhodnému člověku, který byl jeho prudkým odpůrcem, tedy k Celsovi¹, a potom dále, pak zde na řeckém a italském poloostrově najdeme ještě ve 2. a 3. století po Kristu lidi s nejvyšším duchovním vzděláním, mnoho lidí, kteří si osvojili vznešené myšlenky, jež nacházíme u Platona, lidí, jejichž důvtip má skutečně charakter pokračování důvtipu Aristotela, jemných a silných duchů s řeckým vzděláním, Římanů s řeckým vzděláním, kteří k jemné řecké duchovnosti připojili agresivní, osobní ráz římanství.

Do tohoto světa vniká křesťanský impulz. Tenkrát žil křesťanský impulz tak, že zástupci tohoto impulzu působili, co se týče intelektuality, co se týče vědomostí o světě, jako vskutku nevzdělaní lidé

v porovnání s tím, co v sobě nesli četní vzdělaní řecko-římské lidé. Lidé bez vzdělání vstupují přímo do světa nejvzrálejší intelektuality. A nyní pozorujeme zvláštní představení: tyto prosté, jednoduché povahy, jež jsou nositelem prvotního křesťanství, toto křesťanství v jižní Evropě poměrně velkou rychlostí šíří. A když s tím, co dnes můžeme o podstatě křesťanství vědět díky anthroposofii, přistoupíme k těmto prostým, jednoduchým povahám, které tenkrát křesťanství šířily, pak si můžeme říci: Z bytosti Krista (nemusíme přitom ani myslet na velkou kosmickou myšlenku Krista, která má vzejít prostřednictvím anthroposofie, ale můžeme myslet na mnohem jednodušší myšlenku Krista) nerozuměli tehdejší nositelé křesťanského impulsu, kteří se vklínili do vysoce rozvinutého řeckého vzdělání, zhora ničemu. Neměli nic, co by přinesli na trh řecko-římského života, než svou osobní vroucnost, kterou si vytvořili jako svůj osobní vztah k milovanému Kristu. Jako členové milující se rodiny milovali právě tento vztah. Ti, kdo do tehdejšího řeckého a římského duchovního života vnášeli křesťanství, které se dále rozvíjelo až do našich dob, nebyli vzdělaní teologové nebo theosofové, nebyli to vzdělanci. Vzdělání theosofové tehdejší doby, tedy gnostikové, se sice pozvedli k vznešeným myšlenkám o Kristu, avšak mohli dát také jen to, co musíme položit na misku vah, která vylétla nahoru. Kdyby to bylo na gnosticích, křesťanství by se jistě nebylo vydalo na své vítězné tažení světem. Nebyla to nijak zvlášť vzdělaná intelektualita, která se sem z východu vklínila a s poměrně velkou rychlostí přivedla řecký a římský duchovní život k zániku. Takto ta věc vypadá při pohledu z jedné strany.

Při pohledu z druhé strany uvidíme intelektuálně vysoce stojící muže, počínaje nepřitelem křesťanství Celsem, který již tenkrát vznesl všechny námitky, které se ještě i dnes proti křesťanství dají vznést, a konče filosofem na trůně Markem Aureliem. Podívejme se na vysoce vzdělané novoplatoniky, kteří tenkrát přinesli myšlenky, proti nimž je dnešní filosofie dětskou hrou a které co do výše a šíře rozhledu daleko přesahují naše dnešní myšlenky. A podíváme-li se na všechno, co tito duchové vyslovili proti křesťanství, a pronikneme-li se tím, co tito v řeckém a římském duchu intelektuálně vysoce stojící lidé vyslovili proti křesťanství ze stanoviska řecké filosofie, získáme dojem, že oni všichni neporozuměli impulsu Krista. Vidíme, že křesťanství se šíří prostřednictvím jeho nositelů, kteří nerozumí ničemu z podstaty křesťanství; křesťanství je potíráno vysokou kulturou, která není schopna pochopit nic z toho, co znamená impuls Krista. Podivným způsobem vstupuje křesťanství do světa - tak, že jeho vyznavači ani jeho odpůrci nerozumí ničemu z jeho vlastního ducha. A přece: lidé nesli v duši sílu, s níž dokázali tento Kristův impuls přivést k vítěznému tažení světem. A podívejme se na ty, kdo sami s jistou vznešeností vystupují pro křesťanství - tak jako slavný církevní otec Tertullianus. Vidíme v něm Římana, který, podíváme-li se na jeho mluvu, byl skutečně téměř novotvůrcem římského jazyka, který s velkou výstižností vytvářel nová slova, z čehož poznáváme významnou osobnost. Když si však položíme otázku, jak to u Tertulliana vypadá s myšlenkou Krista, bude to hned vypadat jinak. Zjistíme, že Tertullianus jeví vskutku málo intelektuality, duchovní výše. Ani zastánci křesťanství toho příliš nemohou předložit. A přesto takoví duchové jako Tertullianus, na jehož důvody vzdělání Řekové skutečně nemohli příliš dát, působí - působí jako osobnosti. Tertullianovo působení je přesto strhující; ale čím? V tom to právě je! Zde můžeme cítit, že se nám v duši vynořuje otázka: Čím jen působí nositelé Kristova impulsu, kteří sami příliš nerozumí tomu, čím Kristův impuls vlastně je? Čím působí křesťanskí církevní otcové, dokonce až k Origenovi, na nichž je vidět neobratnost v chápání Kristova impulsu? Co je to, čemu dokonce ani do takových výšin se pozvedající řecko-římské vzdělání nedokázalo porozumět u podstaty Kristova impulsu? Co to všechno je?

Ale pojďme dál. Tentýž jev se před námi záhy objevuje ještě ostřeji, podíváme-li se na historický život. Vidíme, jak přicházejí staletí, v nichž se křesťanství šíří v evropském světě mezi národy, které tak jako národy germánské vycházejí ze zcela jiných náboženských představ, které se jako národy ztotožňují - nebo to alespoň tak vypadá, že se ztotožňují - se svými náboženskými představami, a které

přesto s plnou silou přijaly tento impulz Krista, jako by byl jejich vlastním životem. A když se podíváme na nejproslulejší posly víry v germánských národech, byli to snad scholasticko-teologicky vzdělaní lidé? Zcela jistě ne! Byli to lidé s poměrně prostou duší, kteří šli mezi lid a jednoduše, pomocí těch nejobyčejnějších, nejušednějších představ promlouvali k lidem a bezprostředně uchvacovali jejich srdce. Dokázali volit taková slova, že se dotýkali nejhlubších strun těch, k nimž promlouvali. Prostí lidé putovali do všech krajů a právě oni působili nejvýznamněji.

Tak vidíme šíření křesťanství století za stoletím. Pak ovšem obdivujeme, jak se totéž křesťanství stává podnětem k významné učenosti, vědě a filosofii. Tuto filosofii nijak nepodceňujeme; dnes se však chceme podívat na onen zvláštní jev, že se křesťanství až do středověku šíří mezi národy, které ve své mysli nesly do té doby zcela jiné představy, a to tak, že křesťanství bylo záhy součástí jejich duše. A v nepříliš vzdálené budoucnosti bude zdůrazněno ještě leccos dalšího, bude-li se mluvit o šíření křesťanství. Mluvíme-li o působení křesťanského impulzu, bude to snadno pochopitelné, budeme-li mluvit o tom, že v určité době se plody rozšíření Kristova impulzu ukázaly tak, že musíme říci: z tohoto šíření Kristova impulzu vycházelo nadšení. Dostaneme-li se však do novější doby, tu se zdá, že to, co ve středověku můžeme pozorovat jako šířící se křesťanství, je utlumeno.

Podívejme se na dobu Koperníka, na dobu vzcházející přírodní vědy až do 19. století. Mohlo by se zdát, že tato přírodní věda, tedy to, co počínaje Koperníkem vstupovalo do západního duchovního života, působilo proti křesťanství. Vnější skutečnosti by to mohly potvrdit. Katolická církev měla například Koperníka až do dvacátých let 19. století na takzvaném indexu. Koperníka považovala za svého nepřítel. To jsou ale vnější věci; a nijak to nevadilo tomu, aby byl Koperník správcem kapituly. A i když katolická církev upálila Giordana Bruna, tak to nevadilo tomu, aby byl dominikánem. Oba dva zkrátka došli ke svým myšlenkám na základě křesťanství. Oba jednali na základě křesťanského impulzu. Špatně rozumí věci ten, kdo by chtěl setrvat na půdě církve a věřit, že to nebyly plody křesťanství. Uvedenými skutečnostmi se pouze dokazuje, že církev plodům křesťanství velmi špatně rozuměla; trvalo jí to až do 19. století, než poznala, že Koperníkovy myšlenky nelze potlačit pomocí indexu. Kdo věci vidí hlouběji, musí přece uznat, že všechno, co národy učinily i v posledních staletích, je výsledkem křesťanství, že skrze křesťanství se pohled lidí obrátil od Země do nebeských dálav, jak se to stalo prostřednictvím Koperníka a Giordana Bruna. To bylo možné jen v rámci křesťanské kultury a prostřednictvím křesťanského impulzu.

A tomu, kdo duchovní život nepozoruje na povrchu, nýbrž v hloubce, tomu se ukáže něco, co bude vypadat vskutku paradoxně, a přesto to tak je. Takovému hlubšímu pozorování se totiž bude jevit jako nemožné, že by se objevil takový Haeckel s celým svým odporem ke Kristu, aniž by přitom vzešel z křesťanství. Ernst Haeckel není bez předpokladu křesťanské kultury vůbec myslitelný. A celý novější přírodovědecký vývoj, jakkoli se snaží být nepřátelský vůči křesťanství, veškerá novější přírodní věda je dítětem křesťanství, přímým pokračováním křesťanského impulzu. Až se lidstvo zbaví dětských nemocí novější přírodní vědy, pak pozná, co to znamená, že východisko novější přírodní vědy, budeme-li ho důsledně sledovat, skutečně vede k duchovní vědě, že existuje přímá cesta od Haeckela k duchovní vědě. Až to lidé pochopí, poznají také, že Haeckel je hlava skrz naskrz křesťanská, i když on sám o tom nic neví. Křesťanské impulzy daly vzniknout nejen tomu, co se nazývalo a nazývá křesťanským, ale také tomu, co se vydává za nepřátelské vůči křesťanství. Nesmíme věci zkoumat jen podle jejich pojmů, ale podle jejich reality a potom jistě dospějeme k tomuto poznání. Od darwinistické nauky o vývoji vede, jak můžete vidět v mém nevelkém spisku „Reinkarnace a karma“, přímá cesta k nauce o opakovaných pozemských životech.

Abychom však v těchto věcech mohli stát na správné půdě, musíme dokázat nezaujatě sledovat působení křesťanských impulzů. Kdo porozumí darwinismu a haeckelismu a kdo je sám poněkud prostoupen tím, o čem Haeckel dosud nic neví - o čem však už ví leccos Darwin - totiž že obě tato hnutí byla možná jen jako hnutí křesťanská, kdo tomu porozumí, ten zcela nutně

dospěje k myšlence reinkarnace. A kdo si může vzít na pomoc jistou jasnozřivou sílu, ten touto cestou dospěje zcela důsledně k duchovnímu původu lidského rodu. Je to sice oklika, ale přidá-li se k tomu jasnozřivost, je to správná cesta od haeckelismu k duchovnímu pojetí původu Země. Myslitelný je však i takový případ, že vezmeme darwinismus, jak se dnes jeví, aniž by však byl proniknut životními principy darwinismu samotného; jinými slovy, přijmeme-li darwinismus jako impuls a nebudeme v sobě cítit nic z hlubšího pochopení křesťanství, které přece v darwinismu spočívá, dospějeme k něčemu velmi podivnému. Můžeme dospět k tomu, že na základě takového duchovního uzpůsobení duše pochopíme stejně málo z křesťanství i z darwinismu. Budeme-li však mít dobrého ducha darwinismu, pak můžeme být jakkoli materialističtí, přesto se budeme v historii Země dostávat dál a dál, až k bodu, kdy poznáme, že člověk se nikdy nemohl vyvinout z nízkých zvířecích forem a že musí mít duchovní původ.

Dostaneme se zpět k bodu, kdy člověka uzříme jako duchovní bytost jakoby se vznášející nad pozemským světem. Důsledný darwinismus k tomu povede. Budeme-li však jeho dobrým duchem opuštěni, potom můžeme věřit, půjdeme-li zpět v historii Země a budeme-li zastánci myšlenky reinkarnace, že jsme sami kdysi žili jako opice v některé inkarnaci Země samotné. Jestliže tomu dokážeme věřit, potom musíme být opuštěni nejen dobrým duchem darwinismu, ale i dobrým duchem křesťanství, potom nemůžeme ani jednomu rozumět. Důslednému darwinistovi by se totiž nikdy nemohlo stát, aby tomu věřil. To znamená, že člověk musí zcela vnějškovým způsobem přenést myšlenku reinkarnace na tuto materialistickou kulturu. Moderní darwinismus jistě můžeme zbavit jeho křesťanského ducha. Pokud to neuděláme, zjistíme, že až do dnešní doby se darwinistické impulzy rodily z impulsu Krista, že křesťanské impulzy působí i tam, kde jsou popírány.

Tak zde máme nejen onen jev, že křesťanství se v prvních staletích šíří bez ohledu na učenost a vědomosti svých stoupenců a vyznavačů, že se ve středověku šíří tak, že k tomu mohou minimálně přispět učení církevní otcové a scholastici, ale máme zde v naší době jev ještě paradoxnější, totiž že křesťanství se jako ve svém obráceném obrazu objevuje v materialismu naší dnešní přírodní vědy. A veškerou velikost, veškerou svou působnost má tato věda z křesťanských impulzů. Křesťanské impulzy, které v ní spočívají, povedou tuto vědu samy od sebe za hranice materialismu.

S těmito křesťanskými impulzy je to opravdu zvláštní. Inteligence, vědění, učenost, poznání jako by při šíření těchto impulzů vůbec nebyly. Jejich šíření ve světě jako by podmiňovalo něco úplně jiného. Mohli bychom říci, že křesťanství se šíří, ať si lidé v jeho prospěch či neprospěch myslí, co chtějí, ba dokonce tak, že se v moderním materialismu objevuje jakoby obrácené ve svůj opak. Co se to tu ale šíří? Křesťanské myšlenky to nejsou, není to křesťanská věda. Mohli bychom ještě tak říci, že se tu šíří morální cit, který sem byl křesťanstvím zasazen. Jen se však podívejme na vládu morálky v těchto časech a bude se nám zdát oprávněným mnohé z toho, co lze uvést jako projevy zuřivosti u zastánců křesťanství vůči jeho skutečným nebo domnělým odpůrcům. Ani morálka, která mohla panovat v oněch duších, jež nebyly intelektuálně nijak vysoce vzdělané, nám nebude příliš imponovat, i když se na ni podíváme tam, kde myslí skutečně nejkřesťanštěji.

Co se to tu jen šíří? Co je tím zvláštním? Co to je, co vítězně táhne světem? Zeptejme se na to duchovní vědy, zeptejme se jasnozřivého vědomí! Co působilo v nevzdělaných lidech, kteří z východu na západ vstupovali do vysoce vzdělaného řeckého a římského duchovního života? Co působilo v lidech, kteří do germánského, do cizího světa vnášeli křesťanství? Co působí v moderní materialistické přírodní vědě, kde tato nauka jako by dosud zakrývala svou tvář? Co působí ve všech těchto duších, nejsou-li to intelektuální, ba dokonce ani morální impulzy? Co to jen je? - Je to samotný Kristus, který kráčí od srdce k srdci, od duše k duši, který může táhnout světem a působit, lhostejno, zda ho duše v tomto po staletí probíhajícím vývoji chápou, nebo ne!

Jsme nuceni pominout naše pojmy, pominout veškerou vědu a poukázat na realitu, ukázat, jak Kristus sám tajuplně putuje

a v mnoha tisících a tisících impulzech získává podobu v duších lidí, jak se noří do tisíců a tisíců lidských duší a po staletí je naplňuje. V prostých lidech je to Kristus sám, kdo kráčí řeckým a italským světem a kdo na západě a na severu uchvacuje více a více lidských duší. U pozdějších učitelů, kteří germánským národům přinášejí křesťanství, je to samotný Kristus, kdo putuje po jejich boku. Je to on, skutečný, opravdový Kristus, kdo na Zemi působí jako duše Země samotná, kdo táhne z místa na místo, od duše k duši, a bez jakéhokoli ohledu na to, co si tyto duše o Kristu myslí, do nich vstupuje. Použil bych jednoduché přirovnání: Kolik je lidí, kteří ani trochu nerozumí složení potravin, a přesto se živí podle všech pravidel správného stravování. Člověku by hrozila smrt hladem, kdyby se musel vyznat v potravinách, než by se mohl začít žít. Že se člověk může žít, nemá nic společného s pochopením potravin. Ani rozšíření křesťanství na Zemi tak nemělo nic společného s pochopením křesťanství. To je na tom to zvláštní. Panuje zde tajemství, které může být vysvětleno jen tím, že dáme odpověď na otázku: Jak působí Kristus sám v lidských duších?

A když si tuto otázku položí duchovní věda, tedy jasnozřivé nazírání, je její pohled zaveden nejprve k události, kterou lze v podstatě odhalit jen jasnozřivým nazíráním a která je navenek skutečně v plném souladu se vším, o čem jsem dnes mluvil. Uvidíme jednu skutečnost, a v budoucnu ji také budeme muset víc a víc chápat, totiž že minula doba, kdy Kristus působil tak, jak jsem to právě charakterizoval, a že nastala doba, kdy lidé budou muset Krista chápat, kdy ho budou muset poznat.

Proto je nutné najít odpověď na otázku, proč naší době předcházelo období, kdy se impuls Krista mohl šířit, aniž by k tomu bylo nezbytně nutné pochopení, aniž by to lidé museli činit svým vědomím. Odehrála se jedna událost, pro kterou to bylo možné! A touto událostí, na niž poukazuje jasnozřivé vědomí, je takzvaná svatodušní událost, seslání Ducha svátého. Proto byl jasnozřivý pohled, který byl podnícen skutečným impulzem Krista v anthroposofickém smyslu, přiveden k této svatodušní události, k seslání Ducha svátého. Z jasnozřivého pohledu je to svatodušní událost, co se nejprve naskýtá bádání, vedenému z určitého hlediska.

Co se na Zemi událo v onom okamžiku světového vývoje, který je nám zprvu značně nesrozumitelně podáván jako sestoupení Ducha svátého na apoštoly? Obrátíme-li k tomu svůj jasnozřivý pohled a budeme-li zkoumat, co se tu vlastně stalo, pak dostaneme duchovně-vědeckou odpověď na to, co se myslí, když se říká: Prostí lidé, kterými byli i apoštolové, začali náhle rozličnými jazyky mluvit o tom, co měli sdělit z hlubin duchovního života a co od nich nikdo neočekával. A tehdy se křesťanství, křesťanské impulzy začaly šířit tak, že se staly nezávislými na chápání lidí, v jejichž duších se šířily.

Od svatodušní události se pak po Zemi rozlévá proud Kristovy síly, který jsme již charakterizovali. Čím tedy byla tato svatodušní událost? Tato otázka předstoupila před duchovní vědu. A s odpovědí duchovní vědy na otázku, čím byla svatodušní událost, začíná Páté evangelium. A tím bychom zítra pokračovali v našich úvahách.

Kristiania (Oslo), 1. října 1913